

PARLAMENT DE L'ACTE D'INAUGURACIÓ DE L'EXPOSICIÓ DE FONTS HISTÒRIC : DOS MIL LENIS DE MAGNETISME

Altres vegades iniciem un curs acadèmic i, com ja comença a ser costum, hem organitzat des de la Biblioteca de Física i Química aquest **acte d'inauguració per a presentar l'exposició temporal que hem preparat**, per informar sobre l'evolució de la col·lecció del Fons Històric i, en resum, per donar compte precís de la vida de la nostra biblioteca.

En primer lloc cal dir que la secció de Fons Antic de la Biblioteca de Física i Química, que va començar ara fa poc més de tres anys a prendre la forma actual, s'ha vist substancialment enriquida amb les adquisicions realitzades amb motiu de cadascuna de les exposicions temporals que hem anat organitzant. Com que l'espai de que disposem a la sala de lectura és limitat, els documents exposats es renoven a mesura que n'entrem de nous i, per tant, no tot el fons existent és a disposició immediata de l'usuari. La pàgina Web que hem preparat, tot just podem mostrar la caràtula inicial però en breu estarà operativa, ha de permetre un accés senzill a les fitxes bibliogràfiques dels textos de la col·lecció del Fons Antic, *Antiquària*, que conté avui les referències d'uns 1200 llibres majoritàriament anteriors a 1920, amb notes explicatives quan cal i, en alguns casos, una petita sinopsi del contingut del document i, també en alguns casos, imatges digitalitzades curiosament escollides. Cal dir, que no tots els volums recollits a l'Antiquària corresponen a la Biblioteca de Física i Química sinó que alguns, els anteriors a 1820, pertanyen a l'anomenat Fons de Reserva on es conserven com a col·lecció única i encara d'altres formen part de les diverses seccions que componen la biblioteca universitària. La informació continguda a la Web mostra la voluntat de construcció d'un catàleg complet del Fons Històric de Física i de Química de la Biblioteca de la Universitat de Barcelona. Al portal de l'esmentada Web figuren les portes d'accés a les seccions corresponents a l'Antiquària, l'anomenada *Opuscles* on es troben aquells documents curts que hem considerat d'interès i hem digitalitzat, i la *Collectànea* on s'apleguen totes les obres disponibles a la biblioteca d'autors considerats clàssics en el seu camp. El portal permet accedir també a les exposicions temporals que han anat acompanyant la vida de la biblioteca aquests darrers anys. Crec que no cal dir aquí que la voluntat de la Comissió Específica pel Fons Antic a l'hora de bastir aquest portal és la de facilitar a estudiants, professors, historiadors de la ciència i a totes les persones interessades un accés senzill que fomenti la consulta i l'estudi dels nostres predecessors més il·lustres.

El fet de parlar abastament del Fons Antic no ha de fer cap mena d'ombra a la contínua modernització de la nostra biblioteca, actualització de la que en parlem poc ja que, n'estic segura, tots els usuaris en són plenament conscients. L'accés immediat als recursos bibliogràfics que inclouen revistes, publicacions seriades, enciclopèdies i bases de dades diverses és una experiència quotidiana. L'ampliació del nombre d'accessos simultanis a la base de dades de *Chemical Abstracts*, *Scifinder*, encara que no del tot suficient, ha representat una millora notable. Altres fonts secundàries com ara el *Discovery Gate* per accedir al contingut de les Enciclopèdies *Beilstein* o *Gmelin*, la possibilitat de disposar d'un índex digital per a la consulta de dades i propietats físico-

químiques d'elements i compostos a *Landolt-Börnstein* o l'accés al *Dictionary of Scientific Biography*, que conté la biografia i la bibliografia dels savis més importants en la història de la ciència, són eines actuals al servei dels investigadors i de tots els científics. He esmentat només alguns aspectes de la modernització de la biblioteca. L'ús continuat i creixent dels recursos descrits, i d'altres no citats aquí, és la prova evident de l'adequació de la biblioteca a les necessitats de recerca bibliogràfica que generen les Facultats de Física i de Química i que es canalitzen a través de la seva Comissió d'Usuaris.

En segon lloc, vull presentar l'exposició temporal d'enguany, dedicada al fenomen del magnetisme, fenomen ja esmentat fa uns dos mil anys quan es descrivia una força misteriosa procedent d'una pedra màgica i que, amb tota evidència, actuava sobre el ferro. Titus Lucretius Carus, al voltant de l'any 50 abans de la nostra era, en parla en el llibre sisé de *De Rerum Natura* i utilitza el nom de *Magnes* per referir-se a la pedra que exhibia propietats d'imant. Mil docents anys més tard, el 1187, Alexander Neckham presenta la primera referència a la brúixola en el món occidental i explica algunes propietats inquietants dels imants com ara l'ús que poden tenir per a descobrir, en les dones, el pecat de l'adulteri. L'exposició que avui inaugurem pretén donar notícia breu de les diferents teories que s'han succeït al llarg dels segles per explicar el fenomen del magnetisme que avui juga un paper essencial en la nostra tecnologia quotidiana, des dels discos durs fins a la ressonància magnètica. L'exposició mostra també els exemplars presents a la nostra biblioteca dels textos i manuals que descriuen els diferents aspectes del fenomen, exposen les teories que pretenen explicar-lo i, en definitiva que tracten el tema. El Dr. Peter Day, del David Faraday-Research Laboratory, ens explicarà, fins on sigui possible, aquesta força poderosa i estranya i algunes de les seves conseqüències més rellevants.

Vull aprofitar la presència aquí del Dr. Jordi Ortín en representació del Sr. Rector referint-me a la causa d'aquesta delegació. El Rector és en aquests moments a la ciutat de Lleida on s'inaugura l'edifici recentment restaurat que ha d'acollir el projecte GEPA, acrònim que significa Garantia d'Espai per a la Perpetuïtat de l'Accés. Aquest dipòsit de bibliografia antiga o d'ús menor representa un esforç important per a la conservació i custòdia de la documentació i una millora substancial per a moltes seccions de la nostra biblioteca universitària mancades d'espai. L'estratègia de preservació d'una còpia dels textos i manuals que ja en caigut de desús i de col·leccions de revistes i altres publicacions seriades, recull l'esperit d'una antiga i persistent reivindicació de la Biblioteca de Física i Química: el manteniment i l'actualització constant a Catalunya d'una col·lecció completa de cadascuna de les revistes internacionals més significatives en l'àrea que li és pròpia com a fons documental i patrimoni científic per tal de dotar al país d'una veritable biblioteca de referència en l'àmbit de la Física i de la Química. Avui la biblioteca digital és àgil i ràpida i representa una millora molt substancial en l'ús d'aquesta eina de treball imprescindible. No obstant això, una biblioteca de referència ha d'estar amatent a la tasca d'arxiu i custòdia de la informació que es genera i n'ha de garantir l'accés en tot moment, siguin quines siguin les polítiques editorials, els processos de compra-venda d'empreses i la sort que, com a conseqüència d'aquests canvis, corri cadascuna de les revistes científiques que

són o han estat. La pròpia generació del GEPA ha reobert aquest punt de discussió en l'àmbit del Consorci de Biblioteques Universitàries de Catalunya, CBUC, i sembla que avui podem dir que el tema de garantir l'accés perpetu a la informació adquirida és de nou sobre la taula i que prendrà forma bé a través d'una subscripció a Portico, que és un dipòsit fosc establert als Estats Units d'Amèrica, on es preserva la literatura científica publicada en forma electrònica i s'assegura l'accessibilitat a aquests materials en casos extraordinaris o d'emergència, bé mitjançant la negociació amb els editors de tal manera que cedeixin al GEPA un exemplar en paper de les revistes a les que estem subscriptes digitalment.

També, aquest és un any farcit d'efemèrides, commemorem el cent cinquanté aniversari del naixement de Max Planck, el físic que va fer una Física nova sobre la idea de la quantització de l'energia, i fa pocs mesos ens ha deixat John Archibald Wheeler, l'astrofísic descobridor dels forats negres. La Biblioteca de Física i Química els ha volgut retre un modest però significatiu homenatge i ha preparat una petita mostra amb l'obra d'aquests científics tant destacats present a la nostra biblioteca.

Finalment, en nom de la Comissió d'Usuaris que presideixo vull d'agrair l'esforç, l'entusiasme i la dedicació de la Comissió Específica responsable del que avui presentem. També vull agrair la col·laboració del personal de la Biblioteca, del CRAI i del Departament de Química Inorgànica. A la Societat Catalana de Química, la Societat Catalana de Física, la Facultat de Química i la Facultat de Física els agraeixo el seu suport imprescindible. A tots, moltes gràcies.

Dra. Elisabeth Bosch
Presidenta de la Comissió
d'usuaris de la Biblioteca de Física i Química
Universitat de Barcelona

8 d'octubre 2008